

Slika samostana in cerkve iz 1.1681 - litografija.

Slika gotskega zvonika

Samostan Jurklošter, prezidan 1.1800. Vhod v samostan(grad).

Il.Slov.1926,x226,št.40.

Tipična kartuzijanska cerkev, 3 traveje plus kor (danes pevski). Kvadrati, križnorebrasti oboki, rebra brez posnetih robov, pravokotni profil. Oproge med travejami pravokotni profil in lahko zalomljene. Vzhodna stena ravna, ker bila cerkev samostanska nima slaveloka. Na koru krogovični dekorativni motivi.(14.stol.) Pod korom gotski oboki, profili reber . Zelo lepo pr. haja žleb spodaj,tako da se po sredi žleba pojavi konveksen jeziček, ki se navzdol oži do popolne izokrogelitve.

Rebra izhajajo iz izredno masivnih konzol, ki imajo plinte.

Čas nastanka - kmalu po 1200.

Cevc, Zap.VV., str. 12*

29.V.1950.

Chronik(notr. naslov:Gedank Buch)der Curatie St. Mauritius in Gairach 1857
Martin Ivanz.

Frohlich Diplomataria sacrae duratus Stiriae.

,2.del.135 -170 Fragmenta diploma
tum Carthusiae giriensis.

Ustanovnik kartuzije je Henrik škof Krški (1167 - 1174) kot relikvijo so vzeli v vel. oltar lobanjo sv. Mavricija. Najprej je kot se zdi ustanova propadla. Šele l. 1173 se navaja kot ustanovo. 1187 se navaja prvi prior Wilhelm. 1187 ali 1192 je nastopil kot dobrotnik vojvoda Leopold krepostni. Kmalu po smrti škofa Henrika je samostan tako propadel, da so ga izročili nekemu drugemu redu. L. 1209 ga je Leopold zopet izročil kartuzijanom.

Herman I. Celjski je zidal kapelo auf dem Gottesacker zu Gairach.

1856 ustanovljena kuratija.

1434 je papež Evgen IV. potrdil darilo kartuziji kapelo sv. Egidija ["]ander ~~Heinzen~~ Heinenen Brucken.

1593 in 1594 ko je samostan v težkih časih propadel je bil dodeljen novo ustanovljenemu jezuitskemu samostanu v Gradcu.

1600 so samostan jezuiti dali v najem baronu Moscon iz Planine.

1773 so razpustili red, samostan je prišel v državno last.

Cerkev je bila prvotno 3 - 4 čevlje globlja.

Glavni vhod je bil ob ustanovitvi fare zazidan, polovico ga je bilo v zemlji. Zgornji del je bil nizek in ozek. Pri podiranju so ga razbili in napravili sedanjí portal. Zakristija je bila prvotno na desni od prezbiterija. Ker so jo pozneje porabili za klet s morali sedaj napraviti novo iz prezbiterija.

Nad zakristijo je bil bržkone oratorij h kateremu so vodile od oltarja polževne stopnice. *Sledov oboka pod streho so vidni.*

Na evang. strani je bila prvotna kapela M. božje in gottischen Thurmspitze gewolbt. Staro kartuzi so podrli in sezidali l. 1780 sedanje poslopje. Prvotno je bila nad zakristijo, kakor nad kaeple eine thurmartige Bedachung, tako pravi tradicija in ostanke obokov.

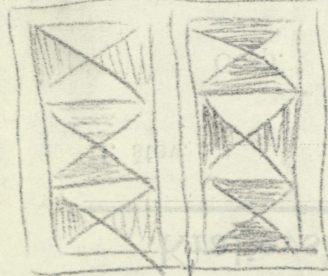
1876 kipa sv. Janeza Krst. in sv. Henrika, podobar Ignac Oblak iz Velja.

1877 misijski križ iz Tirolskega

1878 križev pot prve slike slikane v Poljanah, zadnje na Dunaju po Janezu Šubicu. Okviri Stefan Šubic.

1890 dogovor radi slikarije cerkve po Francu Gorniku slikarju v St. Petru pri Mariboru.

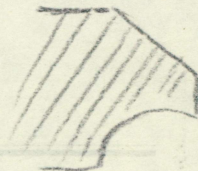
V juž. steni cerkve se vidita pod streho dva vrhna polkrožna loka starih oken. Str. stene so poševne proti pravi odprtini okolici oken in njih laibunge so poslikane v rdeče črno plavkasti in črni barvi, geometrično deljene raznobarvne ploskve. Ter na znotraj venec sekajočih se črnih in rdečih lokov.

*nafoče iz
renes. dobe*

Stene zunan, ki nosijo ostrešje so prav tako visoke kot prvotne. Deloma se je ohranil podstrešni

okraček iz kamna. Ta okraček se nadaljuje

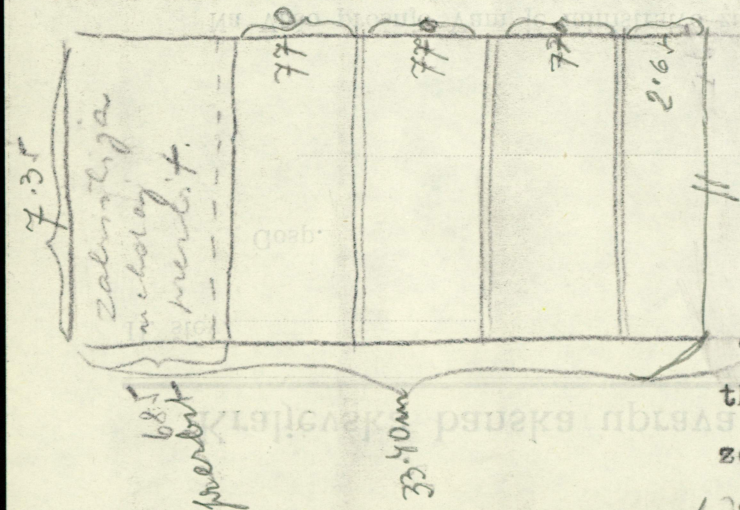
na steni nad severnim prizidkom ob prez-

biteriju, kar govori proti prvotnosti tega dela, ker je bila ta stena prvotno prosta. Prizidek ima dela, ker je bila ta stena prvotno prosta. Prizidek ima

tudi novejšee ~~brhe~~ in je sploh popolnoma jasen kot prizidek. Tudi v oratoriju. Bil pa je tudi podstrešni del obokan, ni pa mogel biti oratorij. Stopnjice v kotu ob prezbitერიu, ali boljše njih rov so ohranjene.

Zvonik, ki gotov ni prvoten sloni na dveh krasnih, močnih lokih nad zadnjimi dvema polji cerkve, več ali manj na njih meji. Na teh lokih sloni pravokoten podstavek, ki p. tom st. p. evan. a po porazanju ogloc preide v treh etapah (8 kotnik) v končni osmerokotnik, ki gleda nad streho. Ves etapni del je verjetno nekdaš gledal iznad strehe.

Preizkava pod severno streho na nekdanji kapeli daje isti rezultat. Tudi tu se vidi: še ostanki gotskega podstrešnega venca. Oboko te stavbe pa so mnogo višji kot cerkveni in sicer banja. Tudi prizidek.

Na grajskem poslopju je na desno od vho-
da vzdignjena marmorna plošča z napisom v
gotici: Anno. m^o. cc^o. Lⁱⁱⁱⁱ. I^o. (mii)
a Leupoldo. duca // austrie. stirieq. Fun-
datū. ē. h^c. mo. // st̃. i. horescti. mauricy. so-
cōrū // q̃i . ei^o . sub. regl̃a. sac^o . ord̃is . kar-
thusi . (15) letnica [] popravljen v 11
združen v prvodesetico, ki je brez pike.
ostali dve desetici izpremenjeni v 11

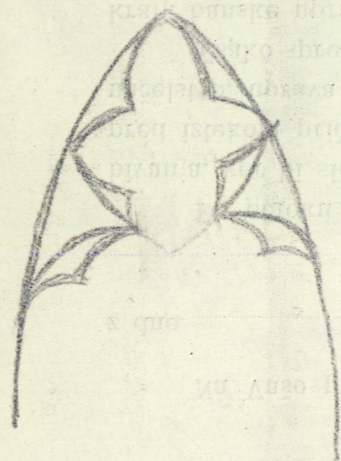
s pikami. Zadnja ni desetica. Prvotni LXXXI° je izpremenje v LXXXI°. Napis je iz gotske dobe.

Cerkev obstoja iz štirih pribl.kvadratov. Nekoliko je razlike v dolžini. Pros-tor nad korom je izven te delitve in mogoče ni prvoten. Na tem mestu je bila v 17.stol. zvonik. Prva tri polja so enako velika, zadnje je nekoliko krajše (prezbit. svod je lahko šilast, obokan s križnimi oboki, na mogočnih lokih štirioglatega prereza brez sklepnikov. Po 3 loki izkajajo iz ene geometrične konzole, ki pa mogoče ni več prvotna.

Nadani kor je čisto gotski in je bila cerkev mogoče tu enkrat nekoliko povešana ali pa je imela mamen prvotni kor. Sloni na križnih rebrastih svodih s sklepniki s ščitkiter šilasti arkadi spredaj stebri. Arkade so močno razčlenjene. Vsa delitev se nadaljuje v arkadi do tal. Vendar sedaj veliko v zemlji. Baze se ne vidijo. Ob stenah pa slone rebra na geometr. konzolah. Profil reger je obojestransko globoko zarezan žleb, arkade že hruškast. Balustrada je masivna in pdrta po rozetah vdelanih v pravokotne okvire. Str. dve imata vrtinec iz ribjih mehurčev, srednja krog in ležeč križ koncipirano krogovičje. Gotski deli vsi plemenite oblike. Prava cerkve je moderna.

Stolp, kolikor sega nad ~~cerkev~~ streho, osmerokot. Ves je iz rezanega kamna. Nad drugim zidcem smeroktni del za zv. nove z dolgimi linami s trilistnim krogovičem. Završen v šilastih slemenih s križnimi rožami. Potem 8strana piramida s krabami iz brstnih listov(!) zgodnji motiv(!) in križno rožo na vrhu.

lepo delo gotike. Ob prebiteriju na zadnji strani se je ohranilo malo 4ogla-
to pravokotno okno iz gotske dobe s porezanim prednim robom, ki je osvetlje-
valo polžveve stopniče, ki so vedile na stolp. Zraven pa je velik v spodnjem
delu prezidan portal z vrhom iz krogovičja nalik velikemu oknu.

Tu je bil verjetno vhod. Ta gotska arhitektura je istočasna
s stolpom in korom. Proti jugu je ta trakt baročno fasadi-
ran in vsebuje nizek stolpič z uro in letnico 1796. Nad se-
danjo zakristijo je se ohranil stari obok in dve prvotni kon-
zoli, ki obsojata iz preprostega geometr. kapitela in pre-
ko kota postavljene proge, ki je šla brzkone do tal, tako,
da bodo one v cerkvi pač odstranjene pri zidavi.

Stele, XLII, 22.7.1926, str. 28-36.

Die Karthause Gairach steht in einer sehr einsamen Gegend. Der Bau ist in gu-
tem Stande erhalten und birgt Kriche, Pfarrerswohnung und Schule in seinen
Räumen.

Die Kriche selbst dürfte seiner Zeit mit einer Holzerne Decke versehen gewe-
sen sein, und auf dem Dachboden sieht man doch ein zugemauertes romanisches
Fenster mit einfacher Malerei (slika 14). Die spätere Einwölbung der Kirche ist
primitiver Art und hat unprofilierte Rippen mit einfachen Konsolen.

Ein Orgelchor ist später eingebaut, segmentförmig eingewölbt und mit einer
spätgotischen Brüstung aus Laustein versehen. Aus dieser Zeit sind auch paar
Thürgewände vorhanden, der übrige Theil des Klosters ist aus der Renaissan-
ce. Nur an der Ecke der Gartenmauer steht ein kleines thurmartiges Gebäude, das

noch dem Mittelalter angehört. Auch wird ein schon gestricktes altes Messgewand aufbewahrt.

Eine Inschrift sagt: Anno 1208, unter Leopold Herzog in Österreich und Steiermark ist dieses Kloster gestiftet worden zur Ehre des heiligen Mauritius und seiner Genossen unter der Regel des heiligen Ordens der Kartäuser.

Überhaupt wurde in der Zeit Leopold des Glorreichen manchen Ariche in Untersteiermark erbaut: so die Kirche sv. Helena v Loki pri Vid. mostu, welche mit der Erbauung der Kirche in Jurklošter zusammenfällt.

Slike: št. 13 stolpič na strehi

št. 14 del poslikanega roman. okna

~~št. 15~~

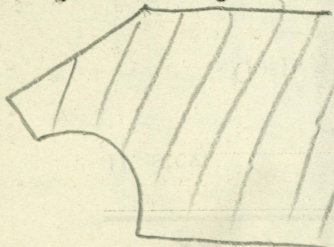
MDZK : X. 1865, str. 198-199: Über einige Kirchen in Steiermark von H. Pet-schnig.

Marmorna plošč z napisom: Anno. m^o. CC^o L + I - I - I : a leupoldo duce // austrie / stirie⁹³ . fundatū(m) . ē. h^c . mō^o // str⁷ . ī hōre . scti. mauricy. socōrū // p^o. ei⁹ . sub. reglā. sac^o. ordī. karthusī.

Y) popravljen v u

5 + 3 = 8

Na pristrešju deloma še še vidi prvotni kamniti venec iz peščenca.

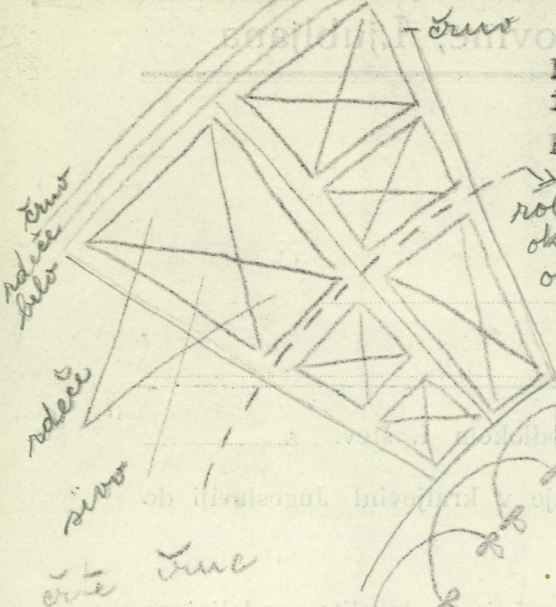
pribl.

Pod streho se vidi na juž. strani vrha 2 zazidanih roman. oken. V enem je ohranjena prvotna slikarija narejena na debel nov na prvotni navljuvan omet.

Slikarija je geometrično dekorativna posnemajoča kvadre kamno v rdeči, beli, črni in sivi barvi.

Notranji rob obstoji iz sekajočih se gotskih lokov, ki se knočujejo s trilistom

Pole so kvadratne, zadnja (prezbiterij) je skoraj za 1/2 krajša. Slavolok sto-

pnjičasto pomaknjen naprej in i
ima enostaven geometričen ka-
pitel, ki sledi vsem tem
stopnjicam.

rol
okenske
odprtine

Dva ^{antepila} segata kot slopa
do tal. Poslednji je spo-
daj zaokrožen, združen
s steno kot konzola, ka-
kor konzole, ki nosiljo
rebrovje obokov. Vprašanje
pa je koliko so te konzole prvotne.

Kapiteli vsen reber so
poligonalno čašasti, nekam
brezizrazni, ometani in je
vprašanje, kako je bilo prvotno.

Kljub kvadratičnemu tlorisu 11 x 11 korakov je obok ranlo šilast, kar se
močno pozna na prečnih progah, ki so širje od reber.

Čebra so kvadratičnega prereza, brez posnetih oglov.

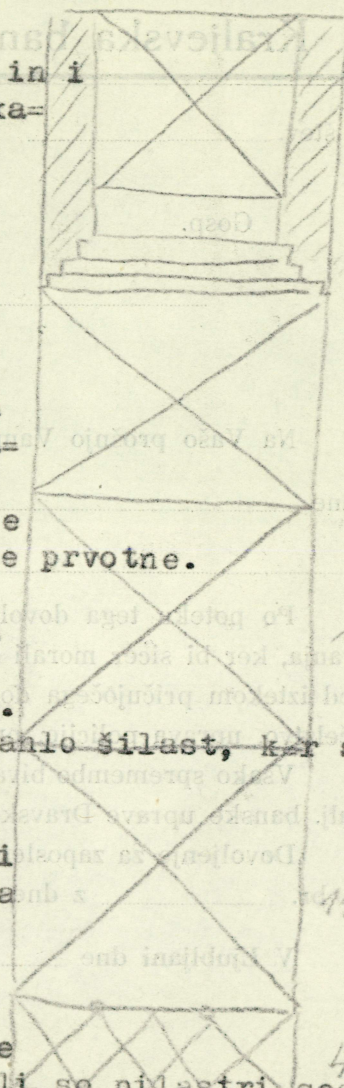
Vprašanje je tudi, če proga pod katero je sedanji lep
gotški 14 ali zač. 15. stol. kor (ribji mehurji) prvotna
in če ne posledica male povečave na tej strani.

Križni oboki podkorja (tribune) imajo okrogle gladke
sklepnike s ščitki. Oboki nad bivšim prezbiterijem

imajo v zap. oglih čez ogel postavljene ogelne pilastre

z enostavnimi kapiteli, ki so značilni za slavolok, ali so pilastri segali
do tal tudi tu ni razvidno. Zap. stena je zazidana v steni.

Polkrožne ločne proge spajajo konzole in tadi v steni in obrobljajo podločna
polja. Stela, ex, 25.8.40.35 - 38 Stela, ex, 25.8.1940 - 25.8.40

Pusch und Frölich Diplomataria sacra ducatus Styriae II, 133 - 177(Diplomatarium Carthusiae Gyriensale Dr.R. Peinlich Jahresbericht des k.k. Staats - Gymnasium im Graz 1872, S.62.

Um das Jahr 1174 hatte Bischof Heinrich von Gurk mit Zustimmung seines Capitels und seiner Ministerialen " in praedio quodam Gyrio nomine in Marchia sito" ein Karthäuser - Kloster gegründet, welches Papst Alexander III genehmigt und in seinen Schutz nahm. Als jedoch Bischof Heinrich kurz darauf(1176) starb, drohte der neuen Stiftung grosse Gefahr, da dessen Nachfolger dieselbe einem anderen Orden einräumte. Schon war sie ganz eingegangen, als Herzog Leopold VI sie im Jahre 1209 erneuerte, die verschleppten Güter wieder zusammenbrachte und durch ansehnliche Schenkungen vergrösserte. Die Karthause bestand sodann unter wechselnden Schicksalen durch vierthalf hundert Jahre, bis sie der Verschwendung und schlechten Klosterzucht zum Opfer fiel. Als solches durch die Visitation 1564 festgestellt war, bekam sie Administratoren, erst den Cardinal Zacharias von Dauphinee, dann 1589 den Abt von Reun, ohne dass der Zustand wesentlich gebessert worden wäre. Zwei Jahre darauf wurde die Karthause, nachdem sie schon vorher Beiträge zur Erbauung des Jesuiten - Collegiums zur Grätz und zum Unterhalten des Convicts hatte leisten müssen, zu Gunsten dieses aufgehoben, und den Jesuiten die Verpflichtung auferlegt, einen Theil der Einkünfte für eine Anzahl von Zöglinge(alumni Gyrienses) zu verwenden.

Über de, reichen Urkundenschatze des Klosters schwebte ein böses Verhängniss, die weit grösste Anzahl der alten Originale ist verlogen gegangen und es sind darum nur folgende ~~Witze~~ Siegel bekannt:

9. (XIII. Jahrh.) Lapidarschrift zwischen glatten

9. (XIII. Jahrh.) Lapidarschrift zwischen glatten Linien:

+ s Vallis *SC/MA* - (VIR II INGY) Row

Über einem dreifachen Bogen die heil Maria mit dem Jesukinde auf dem linken Arme, unterhalb ein kniender Mönch von der rechten Seite. Spitzoval Gr. 37/23 Mm. ungefärbtes Wachs, sehr beschädigt an der Urkunde B. Dietrichs von Gurk ddo.

najstarejši na tatarskem.

je Cerkev torej obstoji iz ladje, ki je bila prvotno ravno krita. Na zap.str. imela ladja lep, gotski (romanski?) portal, ki pa je bil l.1856 porušen in domeščen z običajnim. Na zap.strani ladje je pevska empora - poznejša dozidava. Obok, katerega nosijo dvoje poligonalnih slopov je gotski ima profilirana rebra, ki slone na konzolah. Masswerk des Parapetes ima poznogotske forme.

L.1856 so naredili stopnice k tej empori

L.1856 so povišali c. tlak, glede na višino terena in s tem zagrebli zokl slopov empore. Križni obok sestoji iz treh pol in ima široke, močne transverzalne in diagonalne pasove, ki so postavljeni na masivne konzole. Nova okna so visoka in polkrožno zaključena.

Še starega datuma pa so v cerkvi: bronasta krstna posoda (verjetno istega datuma kot stari tretji zvon, ki se nahaja v veži šole) mesingast lesteneč in zelena kazula.

L.1750 so c., ki je bila v zelo slabem stanju restavriral.

L.1856 je dobila c. nove orgle, delo Mathiasa Počivalška.

L.1857 so restavriral zvonik.

L.1868 je c. dobila nov vel.oltar in novo prižnico, oboje v novoromanskem stilu. Tega l. so tudi naredili novo zakristijo.

Ign.Orožen: Das Bisthum und die Diözese Lavant, 4.del, l.1881
272 -339.

Cerkev je dobila nov križev pot. Slike je naredil Janez Šubic, ki sedaj živi na Dunaju, okvirje pa njegov oče Štefan Šubic iz Poljan pri Škofji Loki. Slike so en meter visoke in primerno široke

Zg.Danica, l.1878, str. 317.

V prijazno prenovljeni cerkvi je podobar Ognj.Oblak iz Celja postavil nov vel.oltar.

Zg.čanica, 1.1866, str.322.

(Gairach), Kuracija, posvečena sv. Mavriciju. Preje samostanska cerkev.

Orientacija skoraj pravilna. Samostan je ležal v dolini Gračnice tako, da je zapiral celo dolino.

Literatura in viri: Chronik der Curatie St. Mauritius in Gairach. 1875
Martin Ivanč; Frölich: Diplomataria sacrae dusatus Stiriae. II 135. 1750;
Fragmenta diplomatum Carthusiae Giriensis ; G. M. Vischer: Topographia
Ducatus Stiriae. Graz 1681 ; G. v. Ankershofen: Schenkung Herzog Ottokar^{rs}
von Steiermark an Gairach. Notizenblatt d. k.k. Abade. d. W. Wien II.
1852, p. 255; Die Kirche der Karthause Gairach. Kirchenschmuck 26. 1895.
p. 85/92 ; Orožen Ign: Bistum und Bičezese Lavant IV. Dekanat Tüffer. Maribor
1880 ; Gregorčič J: Srednjeveška cerkvena arhitektura v Sloveniji do 1430.
ZUZ v..I ; Stegenšek Avguštin : O začetkih jurklošterske kartuzije, ČZN
VIII, 1911, ; Isti: Jurklošterski kartuzijanski pisatelji. Voditelj v
bogoslovnih vedah XIII. , Maribor 1910 ;

Cerkve je primer srednjeveške samostanske cerkve-dvorane, kateri so kasneje
prizidali levo in desno prezbitenija kapelo iz zakristije ter nadzidali
strešni stolpič. Streha je sedlasta in opečna. Gradnja je kamenita in ome-
tana.

Zunanjščina: Sedanja fasada ladje je neoromaska. Polkrožno zaključer

profilirani portal je kamenit. Kip Janeza Krstnika in Henrika sta delo Ignacija Ublaka iz Celja (1876). Prvotni portal je bil nižji in ožji, zato so ga 1856. odstranili. Zunanjščina drugače ne nudi nobene posebnosti. Zanimiva je le vhodna stena z gotskim portalom in lino. V 17. stol. je imela cerkev predvidan zvonik, ki so ga najbrž že postavili jezuitje, a je bil v 18. stol. odstranjen. Nad slavolokom se dviga strešni stolpič, ki je edinstven v Sloveniji. Je iz rezanega kamna ter sloni na 2 mogočnih lokih. Pravokotna baza potom stopnjevanja ~~xx~~ s porezanjem oglov prehaja v ^{oke}oktogonal. Nad streho ga dvakrat opasuje zidec, nad drugim zidcem so ozke visoke line s trilistnim krogovičjem. Nad linami so trikotna čela s križnimi rožami. Nad tem je oktogonalna kamenita piramida s popčastimi grbami in križno rožo. Po obliki popčastih brstov sodeč, je zvonik nastal najkasneje v sredini 14. stol. Od obeh prizidkov, je severni danes nezanimiv, južni pa je baročno fasadiran ter opremljen s stolpičem in letnico 1796.

Notranjščina: Cerkveno ladjo sestavljajo 3 podolžne, prezbiterij pa ena poprečna traveja. Značilna je izredna ozkost tega kasnoromansekga prostora (1:4), katerega je slavolok le neznatno ločeval v 2 dela. Oba portala v podolžnicah sta prvotna ter ^{sta}nekoč vodila v samostanski križni hodnik. Tudi okna so originalna, le da so predelana. V južni ladjski steni so na podstrešju še vidni loki originalnih oken z močnim poševnim ostenjem. Ostenja in okolica oken so poslikani v rdeči, črno-plavkasti in črni barvi. So to geometrična deljene raznobarvne ploskve, znotraj katerih se sečejo črni in redeči loki. Slikarija je verjetno iz renesančne dobe. Traveje so prekrite s kamenitnimi, rahlo zašiljenimi križnimi oboki z rebri pravokotnega prepra in slone danes na konsolah, ki so le kapeiteli in odsekani služniki nekdanje ranogotske arhitekture. Polkrožen, stopničasto profiliran

slavolok je danes razidan, ker služi prezbitერიj za zakristijo. Okna v vzhodni steni so danes nova. Cerkev je l. 1891. dekorativno poslikal Franc Gornik iz Št. Petra pri Mariboru, l. 1938 pa Miloš Grzina.

V ladji je vridan krasen gotski pevski kor, ki sloni na trojni šilasti arkadi. Obokan je s 3 polami križnega oboka s sklepniki. Profil arkade je hruškast, profil reber pa globoko zarezan žleb. Balustrada kora je masivna (okrašena z rozeto), trikrat predrta s krogovičjem, vdelana v pravokotne okrivtje, stranska dva imata vrtnice ribjih mehurjev, srednji pa v krog komponiran križ. Baze arkad se nahajajo pod sedanjimi tlemi. Dohodja kor je iz 1856. Tega leta so dviglili tudi cerkveni tlak, v katerem sta vridani 2 grobni plošči iz 1712 in 1755. Levo in desno prezbitერიja sta 2 prizidka, ki sta gotskega izvora, Desni prizidek, prvotno kapela Janeza Krstnika, odnosno zakristija ima v vzhodni steni ohranjen velik, v spodnjem delu prezidan portal z vrhom iz krogovičja, a v zapadni malo okno, zaključeno z lepo profiliranim lokom v obliki potlačenega oslovega hrbita. Nad njim je v reliefu podana trifora, ki ima v stranskih poljih, trolista, v srednjem pa križno rožo. V kota nekdanjega prezbitერიjain zakristije so polžaste stopnjice (osvetljene po mali pravokotni lini s posnetimi robovi), ki vodijo v sedanjo prvo nadstropje, je pa njihov roviden prav do podstrešja. Verjetno so prvotno vodile na odstrešje ter k zvoniku. Kot kaže ohranjeni žlebasti profilirani venčni zidec, je imel prezbitერიj tu prvotno steno. Prizidek, prvotno pritličen, so šele kasneje (17. stol.) povišali, ga obokali višje kot danes ter ga tudi razunaj stolpasto zaključili. Sedanji obok je oratorij dobil najverjetneje v letih 1780- 1796, ko so prezbitერიj oddelili od ladje ter ga preobkalo v zakristijo in pisarno nad njim.

Seyerna kapela je doživela slično usodo. Prvotno posvečena MB ter obokana "mit gotischer Turmspitze", je bila predelana koncem 18. stol. v kletne in stanovanjske namene. Vhod vanjo je bil tik pred slavolokom te

ter je bil zelo majhen. Tudi tu je na podstrešju opaziti ostank e prezbiterevega venčnega zidca, samo da so oboki tega prostora monogo višji od ladjinih ter banjasti. Vsi ti oboki so opečni, kar dokazuje njihov kasnejši nastanek. Tudi ta prizidek je imel v baroku verjetno stolpasto streho. Kakih gotskih kamnoseških fragmentov tu ni opaziti.

Oprava: Veliki oltar je iz 1868, prižnica iz istega leta, orglje so iz 1856. Križev pot je iz 1878 ter je delo Janeza in Stefana Šubica. Na ~~podstrešju~~ podstrešju je zanimiv Križev pot, rokodelsko delo iz l. 1857. Stranska oltarja sta verjetno istočasna z glavnim. Neoromanska. Oltar LMB je bil postavljen l. 1890.

Oprema: Lestenec je delo domače glažutarske delavnice.

Zvonik in podstrešje: Rezultati ogleda so zajeti v resumeju.

Resume: Kartuzijo je ustanovil krški škof Henrik l. 1172. Prior Viljem se omenja l. 1187. Kmalu nato je samostan zamrl ter je bil podeljen drugemu redu. Šele 1209. ga je zopet obnovil vojvoda Leopold Babenberžan. Grof Herman I. Celjski je postavil kapelo "auf dem Gottesacker zu Gairach". Leta 1434. je papež Evgen ~~paxix~~ potrdil kot darilo kapelo sv. Egidija "an der steinernen Brücke". Leta 1591. je samostan propadel, nakar so ga dobili 1591-1596 graški jezuitje, ki so ga dali že 1600 v najem baronu Mosconu iz Planine. Leta 1773. je samostan prešel v državne roke ter bil l. 1796. porušen. Tedaj so zgradili sedanji grad, katerega so s severno arkado ~~naslonili~~ naslonili na južno ladjino steno. L. 1856. je bila ustanovljena kuracija. Po Vischerjevi sliki sodeč, se je samostan raztezal severno in južno cerkve

ter je tako zapiral celo dolino. Rožen je še opazil na pobočju zeverno cerkve ostanke starih samostanskih utrb. Vsekakor pa je preostanek teh utrb, ohranjeni stolp vzhodno~~na~~gradu, ki je še gotski.

Ladja in prezbitერიj sta nastala v letih 1209 -1227, ko je bila cerkev posvečena. V 1. pol. 14. stol. ke bil nadzidan zvonik. Če ne istočasno kot kontrafore za zvonik, pa vsaj v istem stoletju, sta bili dozidani obe kapeli, odnosno kapela in zakristija ter narejene polžaste stopnjice. Konec tega stoletja, ali začetkom 15. stol. je nastala pevska empora. Jeruitje so v 1. pol. 17. stol. predzidali zvonik ter povišali oba gotška prizidka, tako da sta nastala 2 oratorija ter ju stolpasto zaključili. L. 1750. je bila cerkev močno obnovljena. Med 1780-1796 so razidali skavolok, spremenili oba prizidka v stanovanjske, odnosno kletne namene. Tedaj so naredili v njih sedanje oboke, ki so nižji od prejšnjih. Verjetno so tedaj podrli tudi zvonik iz 17. stol. Končno so 1856. celo stavbo "romanizirali", dvignili tlak, naredili zakristijski trakt, katerega so naslonili na grajski arkadni hodnik, ki tukaj opasuje južno ladjino steno.

Konservatorske opombe: Cerkev je v redu vzdrževana.

Dodatek: Leta 1401. je Katarina, vdova Hermana I. Celjskega, dala postaviti oltar v križnem hodniku samostana. Leta 1444. so Celjani podrli samostanu dvor v Gracu pri Laškem, več kmetij in mlinov, nakar so v samostanu postavili 4 nove celice. V 2. pol. 16. stol. je samostan zašel v dolgové in propast. Njeovo administracijo je prevzel kardinal Caharija Delfin (1564 -1581). Med leti 1591 in 1773. so ga posedovali graški jezuitje, leta 1635, pa so ga oplenili uporni kmetje. Leta 1773 je prešel samostan v državne roke in bil l. 1780. porušen (že na Vischerjevi podobi iz 1684. prikazan kot

razvalina) v celoti, nakar je bil zgrajen sedanji grad.

Opombe: Po Farni kroniki, je bila cerkev romanizirana l. 1891. , ko je bila vsa popravljena, tlak dvignjen, vrata in okna pa predelana.

Okolica: Prva južnoKlošterska glažuta je bila pod Lisco, kjer jo je postavil l. 1785. Jožef baron Wintershoffen, . L. 1802. je bila restavljena v Jurklošter ter je delovala do poletja 1860. Njen lastnik je bil Karel von Azula. Stala je na drugi strani Gračnice nasproti sedanjega KLO, a je popolnoma izginila. Njena naslednjica je bila koncem 19. stol. tovarna papirja, ki pa je tudi prenehala obratovati še pred l. svetovno vojno,

Ostalo: Napisna plošča iz tretinje 13. stol., ko govori o nastanku in posvetitvi Jurkloštra, je sedaj v Laški muzejski zbirki. ~~xxx~~ Slike Jurklošterske kartuzije so v Stari Kaiserjevi suiti iz l. 1832. , pri Janischu l. 1882 ter risba arhitekta Lipperta iz l. 1852.

Dr. M. Zadnikar: Romanska arhitektura na Slovenskem, DZS Ljubljana 1959, p 83 -86.

Prvotni samostan je bil ustanovljen pred l. 1174, a je propadel že l. ~~119~~ 1199, na kar je bil l. 1200 ustanovljen v isti Jurjevi dolini proštijski urad krške škofije (prošt je bil neki Konrad). Ta prvotni samostan, ki je bil verjetno le provizorčen, je stal v ~~Kurji~~ Mariji vasi, kjer je bil pozneje samostan konverzov. Na pobudo žičkega priorja je vojvoda Leopold odkupil l. 1209 potrebno zemljo od krške škofije ter začel graditi novi samostan, od katerega se nam je do danes ohranila samo cerkev. Po prenehanju kartuzije l. 1561. so pod jezuitsko upravo od l. 1596 dalje ostala poslopja močno propadla kot nam jih kaže Vischerjev bakrorez iz konca 17. stol.

ter so bila l. 1796. popolnoma podrti. Ohranjena cerkev je bila posvečena l. 1227. Zgradil jo je na lastne stroške vojvoda Leopold VI, katerega oseba veže naše kraje z avstrijskimi pokrajinami predvsem z Heiligenkreuzom, ki je eden med prvimi v Srednji Evropi uporabil obočni sistem. Jurklošterska obočna arhitektura je namreč izhodišče za celo vrsto cerkva: Laško, Židani most, Loka, Radeče, Svibno, Rodež, Tržišče. Šenčurski hrib in kostnica na Gornjem Mokronogu. Cerkev ima poleg enotne in izredno dolge ladijske dvorane ožji, prečno pravokotni in ravno zaključeni prezbitერიj. Ker je bila stavba že prvotno v celoti obokana (oboki so valiti z živim apnom, stene nad njimi neometane), dosegajo okvirni vidovi debelino 135 cm. Ladijski prostor je obokan s 3 polami križno-rebrastih obokov na nekoliko vzdolžnimi pravokotnimi polji, ki jih dele poprek pravokotno profilirane, 42 cm široke oproge, potekajoče v nekoliko šiljasto zalomljenih lokih, ki odgovarjajo prečnemu prerezu oboka. Rebra so v profilu kvadratna s stranico 32 cm in živimi robovi, ter se bočijo v polkrogu in križajo brez sklepnikov ali kakšnega poudarka. Sredi višine sten so konzole, na katere se opira dvoje sosednjih diagonalnih reber in pr čna oppoga med njima. Konzole so sestavljene iz tristrane, navzdol posnete debele blazine, pod katero se oproga še nekoliko nadaljuje in nato polkrožno preide v steno. Te konzole so v dani obliki cistercijskega izvora in so že med drugimi že zelo ~~raz~~ zgodaj uveljavili prav v Heiligenkreuzu, katerega so tudi postavili Babenbržani. Blazinaste konzole so značilne z-a poznó romaniko in jih v podobni obliki izhajajoči iz kocke spet srečamo v Laškem. Slavolci se s polkrožnimi liki stopničasto zožuje, kar bi lahko tudi ustrezalo romanskemu občutju ustvarjanja vzporednih ploskev, kot ga poznamo pri členitvi sten in v značilnem oblikovanju portalov. Prezbitერიj je podobn o kot ladja obokan z 1 križnim obokom na konzolah. Okna na severni strani

in deloma na južni so v sedanji obliki nova, ni pa izključeno, da so predelana iz prvotnih, katerih vrhovi so še vidni na južni strani s hodnika graščine iz l. 1796. V enem od treh ~~pokrajini~~ polkrožnih vrhov oken, ki so poševno lijakasto vrezani v steno, je ohranjena slikarija iz 17. stol. Da je stena cerkve v vsej višini prvotna, dokazuje fabion iz lehnjaka, ki je podobnega profila kot fabion v Zgornji Dragi. Vsa stavba je brez podzidka. Na južni strani se v pritličju k cerkvi prislonjenih hodnikov vidi ~~gradnja~~ gradnja cerkevne stene, katere značilnost je plastenje obdelanih kvadrov peščenca, ki so močno vezani z malto, katera je z ometačo zafugirana. Do l. 1856 je baje še obstojal prvotni romanski glavni portal, ki so ga pa takrat razbili. Cerkev je torej tihična kartuzijanska stavba še trdno zakoreninjena v srednjeevropskih stavbnih tradicijah, ki pomenijo za nas naprednost, starinska težka, popolnoma romanska in je zato mogla direktno odmevati v naši ~~xxxxxxx~~ srenji, ker ji je njen težki stilni izraz odgovarjal. Zato je mogla tudi ustvariti takozv. laško skupino našega romanskega stavbarstva.

J. Čurk: Celjska topografija (Laško), rkp. str. 3-5, zapiski 1961.

Von der ehemaligen Karthause Gairach war eine Glocke aus dem fünfzehnten Jahrhunderte gekommen, deren Profil in höchst seltsamer Abart ungemein gedrückt zeigte, was um so auffallender sich ausnahm, als geradexxxx die mittelalterlichen Glocken das Gegentheil davon, nämlich sehr langgestreckt sind. Ihre Umschrift lautet in gothischen Minuskeln: "O rex glorie veni cum pace maria hilf." Ihrer Beschädigung wegen ist jetzt ausser Gebrauch.

"Der Kirchenschmuck", 1883, XIV Jahrgang, Nr. 9.S. 101.

Dann folgt der-jenige des hübschen Thürmchens der ehemaligen Karthause Gairach (aus den "Mitth. d. k.k. Central-Com.", X, S. 199, hier abgebildet in voriger Nummer, Seite 121) zwar noch massiv, aber den Giebeln des schlanken achteckigen Thurmes entsteigend, an den Kanten durch Krabben, auf der Spitze durch dei Kreuzrose geziert.

Der Kirchenturm, "Der Kirchenschmuck", 1888. XIX Jahrgang, Nr. 10. S. 131, 132.

Dr. Avg. Stegenšek: O početkih Jurklošterske kartuzije.

ČZN. VIII. 1911. str. 1 - 11.

Nürnberg - Germanisches Museum, št. 580 tabla triptihon v obliki vej.

Iz vsake veje vzraste v sredi pozn gotska roža z bradatim doprsnim kartuzijancem v nji, ki drži napis z imenom province in številom samostanov, med drugimi je tudi Jurklošter Vallis sancti Mauricij in "erio in Slauonia. Iz prve pol. 16. stol. 6 podr. popis glej kartoteka)

Stele, XIA, 4. 10. 1928, str. 23.

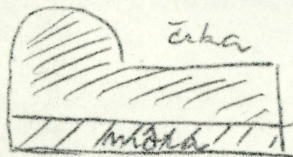
Razen cerkve in župnišča ter dela zapadne fasade grajskega poslopja, do mesta, kjer je bila vzdana plošča z napisom o ustanovitvi je vse porušeno. Del vzhodnega obzidja naselbine še precej visoko ohranjen. Na južnem koncu je kvadratično osnovan ~~xxpxxxpxpx~~ nadstorpni stolp, čigar ogli so prvotno na vzh. ~~strani~~ strani počivali na kamnitih konzolah, sedaj deloma zakritih po 2 opornikih, sev. vzh. podrt, jugovzh. v spodnjem delu ohranjen. Pritličje pokriva strešnato porfiliran kamnit gotski venec.

V podzidku vzdana 2 okrogla plitva kamna z luknjami v sredi. Mlinska kamna?
V nadstropju 2 okni-gotski, s posnetim robom na ajdovo zrno. Južno zidovje
po večini podrto.

V vzh. pritličju župnijskega trakta ohranjeno zazidano gotsko okno z bogatim
krogovičjem.

Napisna plošča prenešena v muzej v Laškem.

Pri gredici pred fasado župnišča je postavljen kamen iz peščenca. Na hrbtni
strani je gladek z vrezano "mora" na koncu pa oblikovan kot del okorgle-
ga ~~staba~~ stebra.

Pod krožnim profilom na prednji strani velika lepo
vrezana majuskula črka *G* obojestransko zarezana
poglobljena. Odgovarja unčialni obliki 14. stol.?
Mejnik?

Stele, XXIVA, 1962, 27.7.41'-42